

Kadınların Şiddete Karşı Korunması
30 Nisan 2002'de kabul edilen,
Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere
kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin
Tavsiye Kararı Rec(2002)5
ve İzahat Belgesi

Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949 tarihinde 10 Avrupa devleti tarafından, aralarındaki birliği güçlendirmek amacıyla kurulmuş siyasi bir örgüttür. Halen 44 Avrupa devletini kapsamaktadır .

Örgütün temel hedefi demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü desteklemek, üye ülkelerin karşı karşıya kaldığı siyasi, toplumsal, kültürel ve yasal sorunlara ortak yanıt geliştirebilmektir. 1989'dan bu yana orta ve doğu Avrupa'nın birçok ülkesini bünyesine alan örgüt, bu ülkelerin siyasi, yasal ve idari reformları uygulama ve kalıcılaştırma çabalarına destek olmuştur.

Avrupa Konseyi'nin daimi merkezi Fransa'da, Strasbourg'dadır. Konsey, statüsü gereği iki organdan oluşur: 41 üye ülkenin Dış İşleri Bakanları'nın oluşturduğu Bakanlar Komitesi ve 41 ulusal meclisin gönderdiği delegasyonları kapsayan Parlamenterler Meclisi. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, üye ülkelerdeki yerel ve bölgesel özyönetim kurumlarını temsil eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bir devlete karşı bireylerin, derneklerin veya başka sözleşmeciler tarafından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlal edildiği gerekçesiyle ileri sürdüğü şikayetleri karara bağlama yetkisini haiz hukuki organdır.

Avrupa Konseyi ve Kadın-Erkek Eşitliği

Temel insan haklarından biri sayılan kadın erkek eşitliği konusu, Kadın-Erkek Eşitliğini İzleme Komitesi'nin (CDEG) sorumluluğundadır. Komite'yi oluşturan (ve her biri bir ülkeyi temsil eden) uzmanlar hem ulusal düzeyde, hem de Avrupa Konseyi nezdinde etkin biçimde kadın erkek eşitliğinin sağlanması için girişimleri teşvik etmekle görevlendirilmişlerdir. CDEG bu amaçla tahlil, araştırma ve değerlendirmeler yapar, strateji ve siyasi önlemler saptar ve gerektiğinde uygun hukuki araçların çerçevesini çizer.

Kadın erkek eşitliği konulu faaliyetler hakkında başka bilgi için bağlantı adres ve telefonları :

Division Equality between Women and Men

Directorate General of Human Rights

Council of Europe

67075 STRASBOURG CEDEX

Tel: +33 3 88 41 23 39

Fax: +33 3 90 21 49 18

AVRUPA KONSEYİ
BAKANLAR KOMİTESİ

Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere
kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin
Tavsiye Kararı Rec(2002)5

*(Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002'de
Delegeler Komitesi'nin 794. oturumunda kabul edilmiştir)*

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 15.b maddesi uyarınca, Kadınlara karşı şiddetin erkeklerle kadınlar arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklandığını ve kadın cinsine karşı hem toplumda, hem aile içinde ciddi ayrımcılığa yol açtığını teyid ederek ;

Kadınlara karşı şiddetin, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal ettiğini ve zarar verdiğini ya da bu hak ve özgürlüklerden yararlanma olanağını yok ettiğini öne sürerek;

Kadınlara karşı şiddetin, kadınların fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel bütünlüklerine hanel getirdiğini görerek;

Kadınların, insan hakları ve temel özgürlüklerle tutarlı olmayan geleneksel ya da töresel uygulamaların kurbanı olmaları hali de dahil, sık sık cinsiyetleri temelinde olduğu kadar kökenleri itibarıyla de çok yönlü ayrımcılığa maruz kaldıklarını endişeyle görerek;

Kadınlara karşı şiddetin, Avrupa'da vatandaşların güvenliği ve demokrasiye önemli bir engel oluşturduğunu ve barış ve eşitliğin egemen kılınmasının aksine işlediğini göz önüne alarak;

Kadınlara karşı şiddetin, aile içinde -aile hangi biçimi alırsa alsın- ve toplumun bütün katmanlarında yaygınlığını endişeyle görerek;

Bütün Avrupa toplumlarını etkileyen ve bütün üyeleri ilgilendiren bu olguyla mücadelenin aciliyetini göz önüne alarak;

İkinci Avrupa Zirvesi'nde (Strasbourg, 1997) kabul edilen, üye ülke devlet ve hükümet başkanlarının, kadınlara karşı şiddetle ve kadınların cinsel sömürüsünün bütün biçimleriyle mücadelede kararlılıklarını teyid ettikleri Sonuç Bildirgesi'ni anımsatarak;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (1950) hükümlerini ve Sözleşme organlarının, *inter alia* yaşam hakkı, işkence ve insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da cezaya maruz bırakılmama hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve adil yargılanma hakkını koruyan içtihadını akılda tutarak;

Avrupa Sosyal Şartı (1961) ile Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı (1996) ve özellikle bu şartın kadınlarla erkekler arasında istihdam konusunda eşitliği ilgilendiren hükümlerini olduğu kadar, Avrupa Sosyal Şartı'na kolektif şikayet sistemi getiren Ek Protokol'ü göz önünde tutarak;

Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Konseyi'ne üye ülkelere aşağıda sayılan tavsiye kararlarını hatırlayarak; Çocukların kötü muameleye karşı korunmasına ilişkin R (79) 17 sayılı Tavsiye Kararı, Aile içi şiddete ilişkin R (85) 4 sayılı Tavsiye Kararı, Ceza yasaları ve usulü çerçevesinde kurbanın konumuna ilişkin R (85) 11 sayılı Tavsiye Kararı, Kurbanlara yardım ve kurban konumuna itilmenin önlenmesine ilişkin R (87) 21 sayılı Tavsiye Kararı, Aile içi şiddete ilişkin sosyal önlemler hakkında R (90) 2 sayılı Tavsiye Kararı, Cinsel sömürü, pornografi, çocuk ve gençlerin fuhuşu ve ticaretine ilişkin R (91) 11 sayılı Tavsiye Kararı, çocukları istismarın tıbbi ve sosyal yönlerine ilişkin R (93) 2 sayılı Tavsiye Kararı, Cinsel sömürü amacıyla insan ticaretine karşı eyleme ilişkin R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı ve Çocukların cinsel sömürüye karşı korunmasına ilişkin R (2001) 16 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi'nin düzenlediği Kadın-Erkek Eşitliği konulu 3. Avrupa Bakanlar Konferansı'nda (Roma, 1993) kabul edilen Deklarasyon ve Kararları da hatırlatarak;

Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Birleşmiş Milletler Deklarasyonu (1993), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1979), Uluslararası Organize Suçlara karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve bu sözleşmeye ek, İnsan ve özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Yasaklanması ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol (2000), Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı'nda (Pekin, 1995) kabul edilen Eylem Platformu, Pekin Deklarasyonu'nun ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Eylem Platformu'nun (23. olağanüstü oturum, New York, 5-9 Haziran 2000) uygulamaya konması için İlave Eylem ve Girişimlere ilişkin Karar'ı akılda tutarak;

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (1989) ve çocuk satışı, fuhuşu ve pornografisi ile ilgili bu sözleşmeye ek İhtiyari Protokol'ü (2000) akılda tutarak;

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması için Acil Eyleme ilişkin 182 sayılı Sözleşmesi'ni (1999) ve Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerine ilişkin R 190 sayılı Tavsiye Kararını da hatırlayarak;

Uluslararası insani yardım hukukunun temel ilkelerini ve özellikle savaş zamanında sivillerin korunmasına ilişkin 4. Cenevre Konvansiyonu'nu (1949) ve bu sözleşmenin 1. ve 2. Ek Protokollerini hatırlatarak;

Uluslararası Ceza Mahkemesi İç Tüzüğü'ne (Roma, 17 Temmuz 1998) cinsiyetle bağlantılı suçlar ve cinsel şiddetin dahil edildiğini hatırlatarak;

Üye ülke hükümetlerine aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

I. Mevzuat ve politikalarını aşağıda sayılan amaçlarla gözden geçirmek:

1. kadınlara insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınması, bunları kullanma, bunlardan yararlanma ve bu hakların korunmasını teminat altına almak;
2. gerektiğinde, kadınların ekonomik ve sosyal haklarını özgür ve etkin bir şekilde kullanmalarını sağlayacak önlemleri almak;
3. bütün önlemlerin ülke çapında eşgüdümlemesini, kurbanların ihtiyaçlarına odaklanmasını ve ilgili devlet kurumlarıyla sivil toplum örgütlerinin, özellikle bu tavsiye kararında belirtilen gerekli önlemlerin kararlaştırılıp uygulanmasıyla bağlantılandırılmasını sağlamak;
4. kadınlara karşı şiddetle mücadele eden sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını her düzeyde teşvik etmek ve uygun lojistik ve maddi destek verilmesi dahil, bu örgütlerle aktif işbirliğini sağlamak.

II. Devletlerin şiddet fiillerini, bu fiiller ister devlet tarafından ister tekil kişilerce gerçekleştirilmiş olsun, engelleme, soruşturma ve cezalandırma konusunda gerekli ihtimamı gösterme ve kurbanları korumakla yükümlü olduklarını kabul etmek.

III. Kadınlara karşı erkek şiddetinin, kadınlarla erkekler arasında eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan temel bir yapısal ve toplumsal sorun olduğunu kabul etmek ve bu nedenle erkeklerin, kadınlara karşı uygulanan şiddetle mücadeleyi hedefleyen eylemlere katılımını teşvik etmek.

IV. Kadınlara karşı şiddetle mücadele eden bütün kurumları (polis, tıp ve sosyal yardım meslekleri) şiddetin önlenmesi ve kurbanların korunması için faaliyet sunan orta ve uzun dönemli eşgüdümlü eylem planları oluşturmaya teşvik etmek;

V. Ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağ kurulmasını desteklemek;

VI. Kadınlara karşı şiddet başta olmak üzere eşitlik konusuyla ilgili, üniversite düzeyi dahil, yüksek öğrenim programları ve araştırma merkezleri kurulmasını desteklemek.

VII. Bilimle uğraşanlar, alan çalışması yapan sivil toplum örgütleri, siyasi karar alma konumundakiler, yasama, sağlık, eğitim kurumları, sosyal ve polis kurumları arasındaki karşılıklı etkileşimi geliştirmek.

VIII. Bu tavsiye kararının ekinde tarif edilen önlemleri, ulusal koşullar ve tercihler ışığında en uygun biçimde kabul etmek ve uygulamak ve bu amaçla kadınlara karşı şiddetle mücadele için bir eylem planı oluşturmayı gündeme almak.

IX. Avrupa Konseyi'ni bu tavsiye kararının hükümlerinin ulusal düzeyde takibinden haberdar etmek.

Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı'na Ek

Tanım

1. Bu tavsiye kararı çerçevesinde, 'kadınlara karşı şiddet' ifadesi, cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder. Kamusal alanda ya da özel hayatta karşılaşılan baskı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade aşağıda sayılanları kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir:
  - a. *inter alia* fiziksel ve ruhsal saldırganlık, duygusal ya da psikolojik istismar, ırza geçme ve cinsel istismar, ensest, evlilik içi veya evlilik dışı çiftler arası tecavüz, töre adına işlenen suçlar, kadın cinsel organlarının mütilasyonu ve zorla evlilik gibi kadınlara zarar veren başka töresel uygulamalar dahil, aile içinde ya da hanede karşılaşılan şiddet;
  - b. *inter alia* ırza geçme, cinsel istismar, işyerinde, kurumlarda veya başka alanlarda cinsel taciz ve gözdağı dahil, genel olarak toplumda, kurumlarda ya da başka alanlarda karşılaşılan şiddet, cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla kadın ticareti ve seks turizmi;
  - c. devlet ya da devlet görevlileri tarafından işlenen veya göz yumulan şiddet;
  - d. silahlı çatışma ve özellikle rehin alma, zorla iskan, sistematik ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma ve cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti durumlarında kadınların insan haklarının ihlali.

Kadınlara karşı şiddetle ilgili genel önlemler
2. Kadınların herhangi biri tarafından herhangi bir şiddete maruz bırakılmama hakkını teminat altına almak, devletlerin sorumluluğunda ve çıkarınadır ve milli politikalarında önceliğe sahiptir. Bu meyanda, devletler bu yükümlülükten kaçınmak için töre, gelenek ya da dini öne süremezler.
3. Üye devletler aşağıda sayılan unsurlara dayalı şiddet uygulamalarına karşı milli politikalar oluşturmalı, geliştirmeli ve/veya gerektiğinde var olanları iyileştirmelidir :
  - a. kurbanların azami güvenliği korunması;
  - b. kurban konumuna itilen kadınlara, yeniden bu konuma düşmelerini engelleyecek en uygun destek ve yardım yapıları sunularak güçlenmelerinin sağlanması;
  - c. ceza hukuku ve medeni hukukun, muhakeme usulü dahil, uyarlanması;
  - d. kamuoyunda bu konuda duyarlılığın artırılması; çocuk ve gençlerin eğitimi;
  - e. kadınlara karşı şiddet olgusuyla karşılaşılan çeşitli meslek sahiplerine özel eğitim verilmesinin sağlanması;
  - f. ilgili bütün alanlarda önleyicilik.
4. Bu çerçevede, mümkün olan her durumda, ulusal düzeyde ve gerektiğinde bölgesel ve/veya yerel yetkililerle işbirliği içerisinde, sivil toplum örgütlerinin yanısıra akademik ve diğer kurumlara danışarak, kadınlara karşı şiddetle mücadele için önlemler almakla ve yasal reformların ya da eylem alanında herhangi bir yeni müdahale biçiminin değerlendirmesi ve düzenli olarak izlenmesinden sorumlu bir resmi eşgüdüm kurumu ya da organı kurmak gerekecektir.
5. Özellikle aşağıdaki alanlarda ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağlar geliştirilmelidir:
  - a. kadınlara karşı şiddetin ölçeğini daha iyi değerlendirebilmek için cinsiyet temelli istatistikler, entegre istatistikler ve ortak göstergeler hazırlanması;
  - b. saldırıların kurbanlar üzerindeki orta ve uzun vadeli etkileri;
  - c. şiddetin, aile içi şiddet dahil, tanıklar üzerinde yaptığı etkiler;
  - d. kadınlara karşı şiddetin sağlık, toplumsal ve ekonomik maliyeti;
  - e. kadınlara karşı şiddetle mücadelede hukuki ve yasal sistemlerin etkinliğini değerlendirme;
  - f. kadınlara karşı şiddetin nedenleri, yani erkekleri şiddete ve toplumu böyle bir şiddete göz yummaya iten nedenler;
  - g. şiddet konusunda ölçü alınacak kıstaslar geliştirme.

Bilgi, kamu duyarlılığı, eğitim ve meslek içi eğitim

Üye devletler,
6. değişik şiddet türleri ve bunların kurbanlar açısından sonuçları ile ilgili entegre istatistikler dahil uygun bilgileri, mevcut bütün medya organlarını (basın, radyo ve televizyon vb) kullanarak derlemeli ve halka sunmalı;
7. toplumun sorunun farkına varması, kurbanlar ve genel olarak toplum üzerindeki yıkıcı etkisini anlaması ve bu sayede kadınlara karşı şiddet konusunu açıkça, önyargı veya peşin hükümlü

- fikirlerle kapılmadan tartışabilmesi için bilgilendirme kampanyaları ve destek konferansları düzenleyerek kamuoyunu harekete geçirmeli;
8. aile içi şiddetin yanısıra kadınları etkileyen bütün diğer şiddet türlerinin de ele alınmasında kullanılacak unsurları, polis ve yargı mensupları ile tıp alanında ve sosyal alanda çalışanların temel eğitimine dahil etmeli;
  9. bu çalışanların mesleki eğitim programlarına, kurbanların kabulünü, sunulan dinleme ve danışmanlık tarzını iyileştirmek ve kriz durumlarını teşhis edip yönetmeye yarayacak gerekli araçları sağlayabilmek için bilgi ve eğitim vermeli;
  10. bu personelin özel eğitim programlarına katılımını teşvik etmek ve bu amaçla personeli bir ödüllendirme planına dahil etmeli;
  11. kadınlara karşı şiddet konusunun yargıçların eğitimine dahil edilmesini teşvik etmeli;
  12. örneğin terapistler gibi özdenetimli meslek çalışanlarının yetkili konumlardaki kişilerce işlenebilecek cinsel istismara karşı stratejiler geliştirmelerini teşvik etmeli;
  13. erkeklerin, eylemlerinden sorumlu olmaları gerektiğini vurgulayarak ve erkekleri şiddet mekanizmalarını tahlil edip çözmeye ve farklı bir davranış tarzı benimsemeye teşvik ederek, kadınlara yönelik erkek şiddeti konusunda duyarlılık artırıcı kampanyalar düzenlemeli;
  14. insan hakları konulu eğitim programlarına cinsiyet bakış açısını sokmalı ya da güçlendirmeli ve cinsler arası eşitliğe ve karşılıklı saygıya özel önem veren cinsel eğitim programlarını güçlendirmeli;
  15. kız ve erkek çocukların, sosyal ve kültürel örüntü, önyargı ve basmakalıp cinsiyet rollerinden kaçınan ve özgüvenlerinin geliştirilmesine yönelik eğitim içeren bir temel eğitim almalarını, okulda zorluk çeken gençlere özel dikkat hasrederek sağlamalı; eğitimle bağlantılı mesleklerin tüm üyelerini cinsiyet eşitliği kavramını eğitimlerine dahil edecek şekilde eğitmeli;
  16. okul müfredatına çocuk hakları, yardım telefon hatları, çocukların yardım isteyebilecekleri kurumlar ve güvenebilecekleri kişilerle ilgili özel bilgileri dahil etmelidir.

Medya

Üye devletler,

17. medyayı, basmakalıp olmayan, insana ve insanlık onuruna saygı temelinde kurulmuş kadın ve erkek imajlarını öne çıkarmaya ve şiddetle cinselliği bağlantılandıran programlardan kaçınmaya teşvik etmeli; bu kıstasları mümkün olduğunca yeni bilgi teknolojileri alanında da göz önüne almalı;
18. medyayı, kamuoyunu kadınlara karşı şiddet konusunda uyanık kılmak için bilgilendirme kampanyalarına katılmaya teşvik etmeli;
19. medya çalışanlarını bilgilendirmek ve şiddetle cinselliği bağlantılandıran programların olası sonuçları konusunda uyarmak için meslek içi eğitimi teşvik etmeli;
20. medya çalışanları için, kadınlara yönelik şiddet konusunu gözönüne alan ve mevcut ya da gelecekte kurulacak medya denetim kurumlarının temel ilkeleri arasında kadınlara karşı şiddet ve cinsiyetçilik konularının yer almasını teşvik eden davranış yönergeleri geliştirilmesini teşvik etmelidir.

Yerel, bölgesel ve kentsel planlama

Üye devletler,

21. yerel ve bölgesel planlama ile kent planlamasında karar alma konumundaki kişileri, kamuya açık yerlerde şiddet içeren fiilleri önleme ve kadınların güvenliğini takviye etme ihtiyacını hesaba katmaya teşvik etmeli;
22. özellikle çevre aydınlatması, kamu taşıt araçları ve taksi hizmetlerinin düzenlenmesi, otomobil park yerleri ile ikamete mahsus binaların tasarım ve planlamasıyla ilgili gerekli her türlü önlemi mümkün olduğunca almalıdır.

Kurbanların Korunması ve Yardım (kabul, tedavi ve danışmanlık)

Üye devletler,

23. kurbanların, şikayet etmiş olsunlar ya da olmasınlar, herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın çok-disiplinli, eşgüdümlü profesyonel kadroların sağladığı acil ve kapsamlı yardımdan yararlanmasını sağlamalı; bu yardıma tıbbi muayene, adli tıp muayenesi, tedavi ve travma sonrası psikolojik, sosyal destek ve hukuki yardım dahil olup, yardım gizlilik esası temelinde, ücretsiz ve 24 saat ulaşılabilir olmalı;
24. özellikle, ev içi şiddet kurbanlarına sunulan her türlü hizmet ve hukuki yolun, talep üzerine göçmen kadınlara da sunulmasını sağlamalı;
25. adli tıp kanıtları ve bilgi toplama işlemlerinin standart protokol ve formlarla yapılmasını sağlayacak bütün önlemleri almalı;
26. kurbanların ihtiyaçlarına göre hazırlanmış, kurbanları açık ve anlaşılabilir bir dille hakları, yararlandıkları hizmetler ve öngörebilecekleri ya da başvurabilecekleri eylemler konusunda bilgilendiren dokümantasyonu, kurban şikayette bulunsun ya da bulunmasın, psikolojik, tıbbi ve sosyal destek ve hukuki yardım almaya devam etsin ya da etmesin, sunmalı;

27. bu tür eşgüdümlü eylemleri olanaklı kılacak şekilde polis, sağlık ve sosyal hizmet kurumları ve hukuki sistem arasında işbirliğini geliştirmeli, sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ağı kurulmasını teşvik etmeli ve desteklemeli;
28. şiddet kurbanları ve/veya şiddetle ya da şiddet tehdidiyle karşı karşıya kalan kişiler için anonim, ücretsiz telefon yardım hatları gibi acil durum servislerinin kurulmasını teşvik etmeli; düzenli olarak telefon konuşmalarını izlemeli ve veri korumaya ilişkin standartlara saygı gösterme koşuluyla, sunulan yardım sırasında toplanan verileri değerlendirmeli;
29. polis ve diğer asayiş kurumlarının kurbanları kabul edip, tedavi ve danışmanlık sunarken, insana ve insanlık onuruna saygı temelinde uygun bir tavırla yaklaşmalarını, şikayetleri gizlilik esasına göre ele almalarını, kurbanların, polis görevlisiyle kurban arasında bir güven ilişkisi oluşturacak şekilde tasarlanmış yerlerde özel eğitilmiş personel tarafından gecikme olmaksızın dinlenmelerini ve olabildiğince, şiddet kurbanlarının isterlerse bir kadın görevli tarafından dinlenmelerini sağlamalı;
30. bu amaçla, bütün sorumluluk düzeylerinde çalışan kadın polis görevlisi sayısını artırmak için adım atmalı;
31. çocuklara her aşamada (ilk kabul, polis, savcılık, mahkemeler) uzman personel tarafından anlayışlı bir tutumla yaklaşılmaması, bakılmaması ve verilen yardımın çocuğun ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamalı;
32. şiddet kurbanı çocuklara gerekli psikolojik ve moral desteği sağlamak için, uygun yapılar oluşturularak ve çocukları ilk görüşmeden iyileşme anına kadar izleyecek eğitilmiş personel sağlayarak adımlar atmalı; bu hizmetler ücretsiz sunulmalı;
33. kurbanların, yardım hizmetini sunan polis, sağlık ve sosyal hizmet personeli tarafından cinsiyete duyarsız tutumlarla karşılaşmaması ve yeniden kurban konumuna düşmemeleri için gerekli bütün önlemleri almalıdır.
- Ceza hukuku, medeni hukuk ve yargılama usulü*
Ceza hukuku
Üye devletler,
34. ceza hukukunda kişiye karşı şiddet kullanmanın ve özellikle fiziksel veya cinsel şiddet kullanımının, sadece ahlak, onur veya terbiyenin ihlali olmayıp, kişinin fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel özgürlüğü ve bütünlüğünün ihlalini teşkil ettiğini belirten hükümler içermesini sağlamalı;
35. milli mevzuatta, şiddet kullananlara karşı derhal ve etkin girişime olduğu kadar, şiddet kurbanı kadınlara yapılan haksızlığı telafiye de olanak veren uygun önlem ve yaptırımlar sunulmalıdır. Ulusal yasalar özellikle
- evlilik içi ya da dışı eşler arasında cinsel şiddet ve tecavüzü cezalandırmalı;
  - direnç belirtisi göstermeseler bile, kişilere karşı onayları olmadan herhangi bir cinsel fiilde bulunmayı cezalandırmalı;
  - kişinin onayını almadan, türü ve aracı ne olursa olsun, cinsel duhulü cezalandırmalı;
  - gebe, korumasız, hasta, fiziksel veya akli özürsüz veya bakıma muhtaç kişilerin durumunun her türlü istismarını cezalandırmalı;
  - failin konumunu istismar etmesini, özellikle çocuklar karşısında yetişkin konumunun istismarını cezalandırmalıdır.
- Medeni hukuk*
Üye devletler,
36. şiddet kullandığı kanıtlandığında, kurbanlara, olayın ciddiyeti ile orantılı olarak, maruz kaldıkları parasal, fiziksel, psikolojik, ahlaki ve sosyal zararı karşılayacak uygun tazminatın, adli masraflar dahil, verilmesini sağlamalı;
37. kurbanlara tazminat verebilmek için finansman sistemleri oluşturmayı gündeme almalıdır.
- Yargılama usulü*
Üye devletler,
38. bütün şiddet kurbanlarının ve duruma göre, onları savunan tüzel kişiliği haiz kamu kurumu veya özel örgütlerin kurbanla birlikte ya da kurban adına dava açabilmesini sağlamalı;
39. cumhuriyet savcılarının ceza davası açmasını sağlayacak hükümleri koymalı;
40. savcılarını, kamu adına dava açıp açmama kararı alırken, kadınlara ve çocuklara karşı kullanılan şiddeti ağırlaştırıcı veya belirleyici öge saymaya teşvik etmeli;
41. davanın bütün aşamalarında kurbanların fiziksel ve psikolojik durumunun göz önüne alınmasını ve tıbbi ve psikolojik bakım görmelerini sağlayacak bütün önlemleri almalı;
42. şiddet kurbanı veya tanığı olan kişiler dinlenirken, tekrar tekrar ifade vermelerinden kaçınmak ve yargılama usulünün travma yaratıcı etkilerini azaltmak için özel koşullar oluşturulmasını gündeme almalı;
43. kurumların iç tüzüklerinin, şiddet kurbanı ya da tanıklarının maruz kaldıkları travmayı gözönüne alarak ve bu travmanın tekrarlanmaması için, mazeretsiz ve/veya aşağılayıcı sorulara maruz kalmalarını engelleyecek şekilde düzenlenmesini sağlamalı;

44. gerektiğinde, kurbanları tehdit ve olası intikam girişimlerine karşı etkin biçimde korumak için önlemler alınmasını sağlamalı;
45. çocuk haklarının yargılama süresince korunması için özel önlemler almalı;
46. çocuklara bütün duruşmalarda, mahkeme gerekçeli bir kararla karşı çıkmadığı takdirde ya yasal temsilcileri ya da tercih ettikleri bir yetişkin tarafından eşlik edilmesini sağlamalı;
47. çocukların, yasal temsilcileri aracılığıyla veya tercih ettikleri ve bir kamu kurumu, özel örgüt veya yargı yetkilisinin onayladığı herhangi bir yetişkin aracılığıyla dava açabilmelerini ve gerekirse ücretsiz adli yardım alabilmelerini sağlamalı;
48. cinsel kabahat ve suçlar için kabul edilecek bir süre sınırlamasının, ancak kurban rüştünü ispat ettikten sonra başlamasını sağlayacak hükümleri koymalı;
49. gizlilik koşullarında edinilmiş bilgi ya da muayene sonucu, işleri gereği cinsel şiddete maruz kalmış çocuk vakalarıyla karşılaşan kişilerle ilgili, istisnai bir durum olarak, mesleki gizlilik şartından feragat edilmesine olanak vermeli.

Şiddet failleri için Müdahale Programları

Üye devletler,

50. şiddet faillerinin, eylemlerinin bilincine varmalarına ve sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olarak, şiddetten arınmış bir davranış tarzını benimsemelerini teşvik edecek müdahale programları teşekkül etmeli;
51. faillere müdahale programlarına katılma fırsatını, mahkumiyete bir alternatif olarak değil, şiddeti önlemek için ilave bir önlem olarak sunmalı; bu tür programlara katılmak gönüllülük esasına dayanmalı;
52. mevcut kaynaklar izin verdiği ölçüde, şiddet kullanmaya yatkın erkekler için devletin onayından geçmiş merkezler ve sivil toplum örgütlerinin öncülüğünde kurulmuş yardım ve destek merkezleri kurmayı düşünmeli;
53. erkeklere yönelik müdahale programlarıyla kadınların korunmasına yönelik programların işbirliği ve eşgüdüm içinde yürümesini sağlamalıdır.

Cinsel şiddetle ilgili ek önlemler

Genetik veri bankası

Üye devletler,

54. ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde, suçluları yakalamak ve yeniden suç işlemelerine engel olmak için etkin bir politika oluşturabilmek amacıyla ve bu alanda milli mevzuat ve Avrupa Konseyi tarafından konan standartları hesaba katarak, teşhis edilmiş ya da edilmemiş cinsel şiddet faillerinin genetik profilini kapsayan veri bankaları oluşturmayı gündeme almalıdır.

Aile içi şiddetle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

55. her türlü aile içi şiddeti cezai suç olarak sınıflandırmalı;
56. aile içinde taammüden işlenen müessir fiil için, hangi aile bireyi işlemiş olursa olsun, uygulanacak cezaları gözden geçirmeli ve/veya artırmalı;
57. zinanın aile içi şiddete bahane olarak öne sürülmesine meydan vermemeli;
58. aşağıda sayılanları olanaklı kılmak için önlemler alma ihtimalini gündeme almalı:
  - a. polis güçlerinin tehlikede olan bir kişinin evine girmesini, faili yakalamasını ve failin hakim önüne çıkarılmasını mümkün kılmak;
  - b. yargının kurbanların korunmasını hedefleyen ihtiyati tedbir olarak, bir failin kurbanla bağlantı ve iletişim kurma veya ona yaklaşmasını, belirli alanlara girmesini ya da böyle alanlarda ikamet etmesini yasaklamasına olanak vermek;
  - c. polis, tıp ve sosyal hizmet kurumlarının aynı prosedürü izlemesi için bir zorunlu işleyiş protokolü oluşturmak;
  - d. polise bir rapor ulaşır ulaşmaz kurbanla bağlantıya girme inisiatifini gösterecek pro-aktif kurban koruma servislerini geliştirmek;
  - e. kurbanın yardıma ulaşabilmek ve faile karşı -belli süre sınırlamaları dahilinde ve faille istenmeyen herhangi bir bağlantı kurmak zorunda kalmadan- girişimde bulunabilmek için bütün yasal ve pratik önlemleri almasına olanak vermek amacıyla, polis yetkilileri, mahkemeler, kurban koruma servisleri vb ilgili bütün kurumların uyumlu işbirliğini sağlamak;
  - f. yetkililerin faili uymaya zorladıkları önlemlerin her türden ihlalini cezalandırmak.
59. aile içi şiddet kurbanı olan/olmuş göçmen kadınlara, evsahibi ülkeyi terk etmek zorunda kalmadan, şiddet kullanılan eşlerinden ayrılabilmesi için, gerektiğinde eşten ayrı oturma hakkı vermeyi gündeme almalıdır.

Cinsel tacizle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

60. iş arkadaşlarının ve üstlerin davranışları dahil, işyerinde kadınların haysiyetini etkileyen cinsel nitelikli her türlü davranışı veya cinsellik temelinde başka tutumları - komşuluk ilişkileri, öğrenci ve öğretmenler arası ilişkiler, telefonla taciz vb dahil, nerede olursa olsun, failin otorite konumunu kullandığı cinsel nitelikli bütün davranışlar bunlara dahildir ve bu durumlar kişi onurunun ihlalini teşkil eder - yasaklamak için adımlar atmalı;
61. işyerinde veya işle ilgili ya da nerede gerçekleşirse gerçekleşsin cinsel taciz konusunda duyarlılık yaratmak, bilgi vermek ve önlemeyi teşvik etmek ve kadın ve erkekleri bu tür davranışlardan korumak için, gerekli önlemleri almalıdır.

Genital mütilasyona ilişkin Ek Önlemler

Üye devletler,

62. kadın ya da kızların genital organlarının, onayları alınarak ya da alınmadan, mütilasyonunu cezalandırmalıdır; genital mütilasyondan klitorisin dikilmesi, kesilmesi, kısmen veya tamamen çıkarılması veya koparılması anlaşılar;
63. bilerek ve isteyerek, kişinin onayı alınarak ya da alınmadan, herhangi bir genital mütilasyonun gerçekleştirilmesine katılan, yardımcı olan veya teşvik eden herkesin cezalandırılmasını sağlamalı; bu tür fiiller, kısmi olarak gerçekleştirilmiş de olsalar, cezalandırılmalı;
64. ilgili nüfus katmanlarına, özellikle göçmen ve mültecilere yönelik, bu fiillerin kurban açısından taşıdığı sağlık riskleri, failer açısından da cezai müeyyideleri konusunda bilgilendirme ve önleme kampanyaları düzenlemeli;
65. tıp mesleklerinde çalışanları, özellikle doğum öncesi ve sonrası muayeneleri yapmakla ve çocukların sağlığını denetlemekle yükümlü doktorları uyarmalı;
66. kadınların genital mütilasyonunu yasaklamak ve önlemek ve faileri kovuşturmakla ilgili ikili anlaşmaların imzalanması ya da güçlendirilmesini sağlamalı;
67. cinsiyete dayalı gerekçelerle tehdit altında bir grup olarak bu kadınlara özel koruma imkanı sunmayı gündeme almalıdır.

Çatışma halleri ve çatışma sonrası durumlarla ilgili ek önlemler

Üye ülkeler,

68. çatışma durumlarında kadın ve çocuklara karşı her türlü şiddet uygulamasını, bu uygulama aşağılama, işkence, cinsel kölelik veya bu eylemlerden kaynaklanan ölüm biçimlerinden hangisini alırsa alsın cezalandırmalı;
69. ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma, zorla kısırlaştırma ya da benzer vahamette başka her türlü cinsel şiddeti insan haklarının kabul edilemez bir ihlali, insanlığa karşı işlenmiş suç olarak ve silahlı çatışma halinde işlenmişse, savaş suçu olarak cezalandırmalı;
70. soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine ifade veren tanıkların korunmasını temin etmeli ve tanıklara en azından dava süresince yasal oturma sağlamalı;
71. soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine tanık olarak çağrılan herkesin sosyal ve adli yardım almasını sağlamalı;
72. çatışmalarda şiddet kurbanı olan kadınlara insani gerekçelerle oturma vermek ve/veya cinsiyete dayalı zulüm gerekçesiyle mülteci statüsü veya başka ilave koruma hakları vermeyi mütalaa etmeli;
73. çatışma sırasında ve sonrasında şiddet kurbanlarına yardım ve danışmanlık sağlayan sivil toplum örgütlerine destek olmalı ve fon sağlamalı;
74. çatışma sonrası durumlarda kadınlara özgü konuların, çatışmadan etkilenmiş bölgelerdeki yeniden inşa ve siyasal yenilenme sürecine dahil edilmesini teşvik etmeli;
75. ulusal ve uluslararası düzeyde, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki bütün müdahalelerin cinsiyete duyarlılık eğitimi almış personelce gerçekleştirilmesini sağlamalı;
76. çatışma kurbanlarına yardım sunma ve çatışma sonrasında yeniden inşa ve yöreye dönüş çabalarına katkıda bulunma konusunda cinsiyete duyarlı bir yaklaşım izleyen programları desteklemeli ve fon sağlamalıdır.

Kurumsal ortamda şiddetle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

77. devlet ya da devlet görevlileri tarafından uygulanan ya da göz yumulan her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti, görüldüğü her yerde ve özellikle ceza ya da tutukevleri, psikiyatrik kurumlar ve benzerlerinde cezalandırmalı;

78. devletin veya üçüncü kişilerin sorumluluğuna atfedilebilecek durumlarda, örneğin yatılı okullarda, huzurevlerinde ve başka kurumlarda uygulanan ya da göz yumulan her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti cezalandırmalıdır.

Üremeye değgin özgür seçim hakkına uyulmamasıyla ilgili ek önlemler

Üye devletler,

79. zorla kısırlaştırma ya da kürtaj, zor ya da baskı yoluyla kabul ettirilmiş doğum kontrolü ve doğum öncesi cinsiyet belirlemeyi yasaklamalı ve bu amaçla gereken her türlü önlemi almalıdır.

Töre adına işlenen cinayetlerle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

80. 'töre adına işlenen cinayet' geleneğine uygun olarak kadın ve çocuklara karşı şiddet uygulanmasının bütün biçimlerini cezalandırmalı;
81. 'töre adına işlenen cinayet'leri engellemek için, çeşitli halk kesimlerine ve başta hakimler ve adli personel olmak üzere, ilgili meslek gruplarına hitap eden bilgilendirme kampanyaları dahil, gerekli bütün önlemleri almalı;
82. 'töre adına işlenen cinayet'e katılmış, yardımcı olmuş ya da teşvik etmiş herkesi cezalandırmalı;
83. bu uygulamalarla mücadele eden sivil toplum örgütlerini ve diğer grupları desteklemelidir.

Erken evliliklerle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

84. kişilerin onayı alınmadan zorla gerçekleştirilen evlilikleri yasaklamalı;
85. çocuk satışıyla bağlantılı faaliyetleri engellemek ve durdurmak için gerekli önlemleri almalıdırlar.